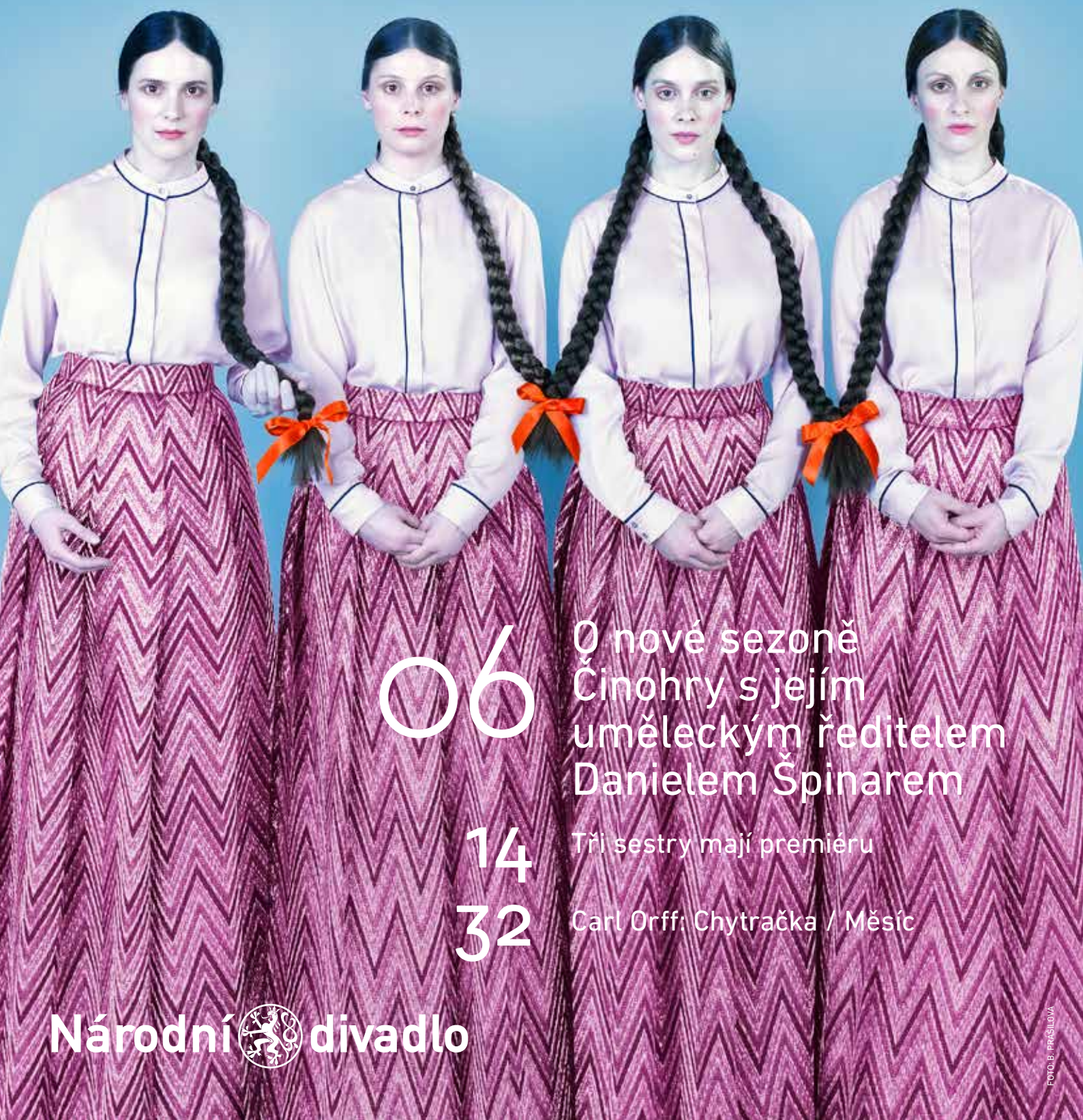

NÁRODNÍ DIVADLO

ČÍSLO 1 / ZÁŘÍ 2016 / 134. SEZONA 2016–2017 / WWW.NARODNI-DIVADLO.CZ

06

O nové sezoně
Činohry s jejím
uměleckým ředitelem
Danielem Špinarem

14

Tři sestry mají premiéru

32

Carl Orff: Chytračka / Měsíc

Národní divadlo

Nikol Kraft
Foto: M. Musil

Zbyněk Müller
Foto: M. Čecho

Jiří Nekvasil
Foto: T. Černá

Carl Orff

Chytračka / Měsíc

Hudbu z Orffových oper
si člověk může i příjemně zabroukat

První operní premiérou Národního divadla v nové sezoně bude inscenace spojující jednoaktovky skladatele Carla Orffa *Chytračka* a *Měsíc*. Nejen uměleckou stránku obou děl, plně inspirovaných světoznámými pohádkami bratří Grimmů, nám proto přiblížili dirigenti **ZBYNĚK MÜLLER** a **NIKOL KRAFT** spolu s režisérem **JIRÍM NEKVASILEM**.

Dirigent: Zbyněk Müller, Nikol Kraft
Režie: Jiří Nekvasil
Scéna: Daniel Dvořák
Kostýmy: Simona Rybáková
Sbormistr: Pavel Vaněk

Premiéra:
20. a 21. října 2016
v Národním divadle

Paní Kraft, vy budete historicky první dirigentkou, pod jejíž taktovkou se v historické budově Národního divadla odehraje operní představení. Cítíte tu výjimečnost?

Spolupracovat s Národním divadlem je samo o sobě velmi zavazující. Vzbuzuje to ve mně radost, povzbuzení i pocit odpovědnosti. Víím, že získat zde příležitost ještě během studií není běžné – budu se snažit nezklamat důvěru a naplnit očekávání. Mimochodem úsměvné je, že jsem jako dívka dostala tituly, v nichž vystupují dvě desítky sólistů, mezi kterými je jen jedna ženská role – Chytračka. Asi byla snaha to vyvážit (smích).

Carl Orff je známý mimo jiné i tím, že výslovně odmítal hudební kategorizaci svých děl. Opery Chytračka a Měsíc dokonce úmyslně komponoval tak, aby je nebylo možné „zaškatulkovat“ do žádné

předem vyhraněné umělecké tradice. Jaký máte k jeho výsledné – a slovem samotného skladatele „nadčasové“ – tvorbě vztah?

ZM: Můj vztah k Orffově tvorbě je, tak jako u většiny profesionálních hudebníků, kteří se v době studií setkali s předměty pedagogické přípravy, silně ovlivněn tím, čím proslul snad ještě více než jako skladatel, a sice jeho pedagogikou, jež zcela zásadně ovlivnila hudební školství. Velmi mne baví sledovat, jak její základní principy jako hravost, rytmizace textu a široké uplatnění bicích nástrojů, fungují nejen při výuce dětí, ale mají zásadní význam i ve velkých partiturách.

NK: Orff se proslavil především díky své kantátě *Carmina Burana*, jeho ostatní díla bohužel zůstávají v její stínu a uvádí se spíše příležitostně – já sama se s operami *Měsíc* a *Chytračka* setkávám poprvé. Mám ale za to, že jsou velice efektní a působí stejně reprezentativním dojmem. Orff si vytvořil hudební

jazyk, který vyniká svou živelností. Během doby, kdy na hudební scéně koexistovala řada nových směrů a kompozice se hledáním neotřelých východisek spíše komplikovala, měl odvahu navázat na tradici a dojít k překvapivě funkčnímu způsobu vyjádření. Krom toho je zajímavé, že i když jeho hudba působí ve výsledku velmi bezprostředním a nekomplikovaným dojmem, samotné partitury předpokládají hodně sofistikovanou interpretaci. Představují řadu nástrah, včetně ustavičných tempových a metrických změn, nečekaných odsazení apod., jejichž překonání vyžaduje opravdové soustředění, postřeh a zručnost. Setkání s Orffovými operami je pro každého dirigenta velkou zkušeností a výzvou.

JN: Osobně se domnívám, že klíčem k jeho tvorbě byl rytmus. Orff byl člověk, který měl výjimečný smysl pro zvukovou harmonii, díky kterému si dokázal najít vlastní, posluchačům velice přístupný jazyk. Hudbu z jeho oper si člověk může i příjemně zabroukat, což u tohoto žánru není zcela obvyklé.

Příběhy bratří Grimmů, z nichž oba hudební počiny vycházejí, nejsou příliš slavné pro svou bezmeznou nevinnost a neškodnou infantilnost. Přesto si je Carl Orff vybral jako předlohu pro zpracování „pohádkových oper“.

Čeho se tím podle vás snažil docílit? A co vnímáte jako hlavní poselství obou příběhů?

ZM: Myslím, že prvotním cílem je zde ušlechtilým způsobem pobavit a vzdělat, a to spíše dospělým publikum. Nezapomínejme, že Orff hledal operní formu, která by dokázala zaujmout posluchače druhé poloviny 20. století. Spojení dětského nevinného světa se zkažeností světa dospělých se jeví jako přitažlivé a originální.

Tento kontrast je jistě jedním z takových malých poselství, která zde můžeme najít.

NK: Orff záměrně usiloval o všeobecnou sdělnost své tvorby. Bylo pro něj důležité tvořit živé a dynamické divadlo, spojující slovo, hudbu, pohyb a scénu v jeden celek. Na archívních videozáznamech je zřetelná jeho vlastní schopnost spektakulárního hereckého projevu. Poetiku těchto pohádkových námětů, které působí naivně, ale tlumočí všeobecné pravdy a morální ponaučení, navíc Orffův kompoziční styl výborně doplňuje. Jednoduchá dějová zápleтка a grotesknost příběhů jeho hudbě vyhovuje – je hravá, motorická, úderná, dává ději spád a repetitivní styl přiléhavě charakterizuje upovídáné postavy s jejich svěhlostí. Vyhrocenost charakterů v *Chytračce* či pestrost situací a fantaskních scén v *Měsíci* se odráží v ostrých kontrastech a hudební rozmanitosti – slyšitelné jsou citace, střídání odkazů na vlivy středověké, populární i bavorské lidové hudby a využití našly i nejrůznější pohádkově působící zvukové efekty v pěveckých a instrumentálních partech, včetně zvuku větru a hromu. Obě Orffovy opery jsou svěbytnými a oživujícími položkami světového operního repertoáru 20. století.

JN: Příběhy bratří Grimmů bývají na rozdíl od českých pohádek poměrně výstřední. Nejenže často neobsahují žádnou specifickou pointu, jejich děj mnohdy ani nevede k onomu typicky šťastnému konci. Většinou se jedná spíše o bizarní vypravování, které nás prostřednictvím nejrůznějších metafor seznamuje s určitými lidskými pravdami. To je zjevné i na Orffově opeře *Měsíc*, také zvané „divadlem světa“. Úmyslně totiž využívá všelijaké magicko-fantaskní projevy, aby nám tak otevřela prostor pro snazší pochopení věcí kolem nás.

Chytračka je přece jenom přímočařejší. Reprezentuje v podstatě konverzační pohádku bez kouzel, která pojednává o ješitnosti a chytrosti. Spojitost těchto dvou aspektů lidské povahy pak výborně vyobrazuje již zmiňovaný Orffův rytmus.

Je také pozoruhodné, že obě opery využívají ono zdánlivě dětské prostředí pro vyobrazení poměrně dospělého způsobu chování (jednotlivé postavy se často angažují ve společenských intrikách, hazardují, nadávají i milují). Tím se otevírá prostor pro celkem složitou, ale možná i vtipnou koncepci celé inscenace. Jak jste k této ambivalenci spolu s tvůrčím týmem přistoupili?

JN: Podle mého názoru neplatí představa, že pohádka se musí rovnat příběhu pro děti. Je to spíše žánr, který využívá určitého fiktivního rámce pro nastolení přímočařejších vysvětlení. Představení proto opravdu připravujeme spíše pro dospělé, byť je samozřejmě vhodné i pro mladší publikum – budeme ho totiž hrát v českém překladu, který obzvláště u opery *Měsíc* není tak „jadrný“ jako ten německý.

ZM: Souhlasím, že vtipné to musí být. Pěveckým ansámblym i jednotlivým sólovým výstupům se proto snažíme dát víceméně hravou podobu. Jsou tam různé pijácké písničky, vtipky obživlých mrtvol nebo parodie na italské bel canto – je přece úžasné místo „O sole mio“ zpívat s podobným rozmachem a manýrou „žebřík mi dejte“. Jedná se spíše o dospělý humor. Věřím, že si ho ve finále užijeme na jevišti i v hledišti.

Tomáš Bendl